

*performance and methodical experience, provides an assessment of the ability of teachers to contribute to the professional development of future choreographers during their studies at the Higher Education Institution; integrative, which provides a comprehensive organization of advanced training of scientific and pedagogical workers based on the integration of modern theory of choreographic education, strategies for its development, methods of choreographic work, innovative technologies for teaching choreographic disciplines, tools for developing teachers' performance skills in innovative stage practices, as well as a comprehensive study of preparation problems of future choreographer specialists in higher education institutions, organization of the didactic process, aesthetic education and professional development of future choreographer specialists, tracking the progress of students in the formation of integral competence according to the educational program; individual, which provides teachers of choreographic disciplines with the opportunity to build an individual educational trajectory of professional development, expand the set of knowledge necessary to take into account the individual characteristics of students in professional and pedagogical activities, the ability to diagnose them using the latest methods, take into account and develop the creative potential of future choreographers, predict the influence of the author's methods of individual work with students on the success of studies; project-module, which provides for the enrichment of the content of training programs for teachers of choreographic disciplines with choreographic-educational projects and educational modules that strengthen the importance of the informal component in the process of professional development of scientific and pedagogical personnel of higher education institutions; interdisciplinary, which makes it possible to enrich the content of advanced training programs by involving scientific theories and concepts from related fields of knowledge as means of studying the problems of choreographic pedagogy, determined by their complex nature, which requires the application of epistemological capabilities of other humanities.*

**Key words:** *choreographic education, teachers of choreographic disciplines, future choreographers, professional development, methodological approaches, professional development*

**УДК 378.148**

**Валентина Тюріна**

Харківський національний університет внутрішніх справ

ORCID ID 0000-0003-2308-1977

DOI 10.24139/2312-5993/2023.01/375-384

## **СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІВНИКІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

*У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування і розвитку професійної культури працівників сектору безпеки й оборони України. У зв'язку з цим актуальною є проблема формування професійної культури у майбутніх офіцерів поліції, яка входить до сектору безпеки й оборони. Показано, що професійна культура має власну складну структуру, до якої входять правова, психологічна, політична, етична, естетична, релігійна, комунікативна та інші культури, які доповнюють одна одну й забезпечують ефективне й якісне виконання службових обов'язків офіцерів сектору безпеки й оборони. Розглянуто особливості означених складників професійної культури*

*правоохоронців та їх залежність від особливостей професійної діяльності офіцерів поліції. Представлено результати експериментального дослідження формування професійної культури у майбутніх офіцерів поліції у процесі їх професійної підготовки. Виявлено статистично вірогідну наявність позитивної динаміки за більшістю показників в експериментальних групах після вивчення спецкурсу, написання курсових і творчих робіт, участі у тренінгу і виконання та розв'язування квестових завдань.*

**Ключові слова:** професійна культура, складники професійної культури, курсанти, офіцери сектору безпеки й оборони, професійна підготовка.

**Постановка проблеми.** Професійна культура невіддільна від загальної культури особи, базується на її елементах і означає досягнутий рівень досконалості представника тієї чи іншої соціальної групи в виконанні завдань та функцій, в оволодінні знаннями і навичками в певній галузі професійної діяльності. Її характеризує насамперед праця, діяльність, виконання службових обов'язків. Саме працею, її якістю людина матеріалізує свої сили та здібності і перетворює світ. Культура особи — це філософська категорія, що відображає рівень соціалізації людини, її придатність до того чи іншого виду професійної діяльності.

Професійна культура як властивість фахівця є одним з факторів, що визначає ефективність професійної діяльності спеціаліста.

Не є винятком і фахівці сектору безпеки та оборони України, який має складну структуру, й одним зі складників якого є поліція. (резолуція ПАРЄ 1713 (2007 р.)).

**Аналіз актуальних досліджень.** У науковій літературі існують різні підходи до визначення сутності та змісту професійної культури. Так, О. Скакун виокремлює такі елементи професійної культури правника як правова, політична, психологічна, етична, естетична, екологічна, економічна, інформаційна культура. С. Гусарєв, О. Тихомиров – моральну, етичну, С. Сливка – духовну, моральну, естетичну, національну, педагогічну, політичну, економічну, акторську. Формуванню правової культури як невід'ємної складової професійної культури приділяли увагу М. Городиський, С. Пішун, М. Подберезький, В. Савіщенко, В. Тюріна, М. Щербань та інші.

Але, не зважаючи на фундаментальність означених вище досліджень, проблема формування професійної культури працівників сектору безпеки й оборони залишається недостатньо вивченою і потребує низки додаткових досліджень.

**Мета статті** полягає в тому, щоб розглянути сутність і структуру професійної культури фахівців сектору безпеки й оборони України.

**Методи дослідження.** Для реалізації визначених завдань у роботі використовувалися такі методи дослідження: теоретичні (аналіз синтез, систематизація, зіставлення, класифікація, узагальнення); емпіричні (спостереження, опитування, констатувальний та формувальний експерименти, вивчення і аналіз документації: навчальні плани і програми); статистичні (математична обробка результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація).

**Виклад основного матеріалу.** Культура (лат. cultura – вирощування, виховання, освіта, розвиток) – це сукупність цінностей, створених людством, а також відносин людей до природи, між собою та до самих себе.

Культура є загальним способом існування людини, що відрізняє її життєдіяльність від біологічної форми життя. Розвиток культури залежить від змін соціально-економічних формацій і характеризується рівнем оволодіння людством силами природи, а також рівнем розвитку кожної окремої людини і людства загалом. Разом з тим культура має певну самостійність щодо змін своєї матеріальної основи. Така самостійність виявляється у спадкоємності та взаємодії культур різних народів. Отже, культура – це історичне явище. Крім того, культура – соціально нормативна.

В науковій літературі виділяють різні види культури: професійну, політичну, економічну, екологічну, інформаційну, правову тощо.

Як було зазначено вище, сектор безпеки й оборони має складну структуру, складниками якої є збройні сили, органи внутрішніх справ, жандармерія тощо. (резолуція ПАРЄ 1713 (2007 р.). З іншого боку, професії працівників сектору безпеки й оборони, зокрема професія поліцейського, відноситься до юридичних професій і, як будь-яка інша юридична професія, має свою специфіку, що й зумовлює особливості її професійної культури, а, отже, й особливості професійної культури працівників поліції.

Професійна культура як властивість поліцейського як юриста визначається його певним правовим статусом. Наявність поліцейських і юридичних спеціалізацій породжує специфіку професійних властивостей, які відображаються в професійних термінах.

Складовими професійної культури як юриста, так і поліцейського є політична, правова, етична, естетична культура та ін.

Професійна культура працівника сектору безпеки й оборони – це сукупність різних елементів культур та норм-вимог правового,

психологічного, етичного, естетичного, політичного, економічного, екологічного та інформаційного характеру, які пред'являються до фахівця сектору безпеки й оборони для забезпечення ефективного виконання ним своїх професійних функцій. Формування кожного із зазначених елементів професійної культури працівника сектору безпеки й оборони забезпечується реалізацією таких напрямків виховання курсантів і студентів відповідних спеціальностей у ЗВО зі специфічними умовами навчання як правове, національно-патріотичне, інтелектуальне, морально-етичне, екологічне, естетичне, трудове, фізичне виховання, яке здійснюється у відповідності до "Концепції національного виховання студентської молоді", затвердженої Наказом Міністерства освіти та науки України від 27 жовтня 2009 року.

Важливим елементом професійної культури працівника сектору безпеки й оборони є його правова культура, яка уявляє собою систему професійно-правових знань, умінь і навичок, які характеризують високий ступінь правового розвитку працівника і її вплив на правову культуру суспільства в процесі правоохоронної діяльності. Правова культура майбутніх працівників сектору безпеки й оборони формується як в процесі навчальних занять (оскільки кожне заняття має реалізовувати виховну мету), так і в процесі участі у роботі конференцій, наукових гуртків, конкурсів наукових робіт, олімпіад, під час написання курсових та дипломних робіт, проходження курсантами фахової ознайомлювальної та виробничої практики, стажування на посаді. Головну роль у даному процесі відіграє професорсько-викладацький склад ЗВО, який має формувати високий рівень правової свідомості та правової культури майбутніх правників сектору безпеки й оборони.

Значущим складником професійної культури офіцерів сектору безпеки й оборони, зокрема офіцерів поліції, є психологічна культура, яка є системою психологічних якостей особистості, що формуються в процесі спілкування і взаємозв'язку правоохоронця з правопорушниками, потерпілими, законослухняними громадянами під час розв'язування соціальних і психологічних конфліктів. Важливо приділити увагу формуванню таких психологічних якостей працівника поліції як пам'ять, мислення, емоції, почуття, настрої, стрес, швидкість розумових, емоційних та фізичних реакцій. Означені психологічні вміння і реакції дозволяють раціонально мислити цілеспрямовано оперувати поняттями, розуміти, аналізувати та тлумачити норми законів під час здійснення практичної правоохоронної діяльності.

Також однією з важливих складових професійної культури працівників сектору безпеки й оборони є політична культура, яка передбачає наявність знань про особливості політичного життя суспільства та суспільних процесів, які в ньому відбуваються. При цьому курсанти повинні пам'ятати про необхідність дотримання принципу політичного нейтралітету працівниками органів внутрішніх справ, працівниками Служби безпеки України, юристами-військовослужбовцями, суддями, прокурорами.

Однією зі значущих складових є етична культура, що включає систему моральних норм і принципів, які формуються як результат усвідомлення знань і потреб, досвіду переживання почуттів і переконань, які відображаються у моральній поведінці працівника сектору безпеки й оборони, у його внутрішніх переконаннях і зовнішніх проявах. Такі моральні якості майбутніх офіцерів поліції як чесність, гідність, відповідальність, порядність, справедливість, совість, гуманізм формуються як в ході навчальних занять, так і під час проведення виховних заходів, зокрема, під час проведення бесід морально-етичного змісту і спрямованості, тематичних вечорів, на годинах корпоративної культури, під час виконання завдань щодо охорони громадського правопорядку тощо.

Необхідність формування у майбутніх офіцерів поліції естетичної культури передбачає виховання у них системи естетичних почуттів, знань, умінь і навичок, що виражають ступінь оволодіння прекрасним і проявляються у поведінці правоохоронця в процесі виконання ним професійних обов'язків. Основними методами формування цієї якості правосвідомості є відвідання виставок сучасного і класичного мистецтва, музеїв, проведення екскурсій до визначних місць, проведення конкурсів студентської творчості, формування у курсантів почуття такту та дотримання правил службового етикету працівника поліції.

У зв'язку з тим, що діяльність працівника сектору безпеки й оборони, зокрема, працівника поліції, пов'язана з пізнанням людини, з вирішенням проблемних і конфліктних ситуацій її буття, що виникають у повсякденному житті, вагомого значення набуває рівень його релігійної культури. Тобто набувають значення знання та усвідомлення правоохоронцем ролі релігійного світогляду людини як духовної основи її життя. Релігійні ідеї, вчення, традиції, ритуали,

постулати, звичаї відіграють визначну роль у духовному становленні і розвитку світоглядної позиції кожної людини.

Високий рівень релігійної культури правоохоронця завжди допоможе йому об'єктивніше й повніше проаналізувати наявну життєву ситуацію, встановити психологічний контакт з людиною, віднайти причини і передбачити наслідки відповідної події або факту та прийняти оптимальне рішення. Низький рівень релігійної культури призведе до припущення помилок, які іноді є непоправними у наданні різноманітних послуг, пов'язаних з правоохоронною діяльністю.

Визначною специфічною особливістю професійної діяльності працівників поліції є те, що її здійснення відбувається за допомогою такого засобу людського спілкування, як мова – вербальна (усна і письмова) і невербальна (міміка і жести). Рівень володіння мовою є ознакою як освіченості, так й професіоналізму будь-якого фахівця, зокрема й правоохоронця. Тому мовна підготовка працівника сектору безпеки й оборони потребує великого словникового запасу, уміння стилістично правильно будувати усне й письмове мовлення, правильно й коректно вживати та тлумачити спеціальні юридичні терміни і положення, адекватно пояснювати власну правову позицію своїм співрозмовникам і клієнтам незалежно від рівня їх загальної та професійної культури є запорукою високого рівня професійної культури працівника поліції. У зв'язку з цим, беручи до уваги розвиток процесів глобалізації світу та певної адаптації й універсалізації нормативних актів різних країн, зокрема держав Європейського Союзу, значення набуває додаткове, до української мови, знання і максимально вільне володіння працівником сектору безпеки й оборони хоча б однією з найбільш поширених мов спілкування світового співтовариства, а саме: англійської, французької, німецької, іспанської, японської, китайської.

Вільне володіння вербальними засобами спілкування має доповнюватися уміннями і навичками використання невербальних засобів: міміки і жестів, які додають емоційного впливу на сприймання певної інформації іншими учасниками спілкування. Одночасно мова міміки і жестів допомагає діагностувати психічні стани особи і встановлювати бажаний психологічний контакт з нею, ефективніше сприймати, розуміти та усвідомлювати одержану інформацію.

Правова, політична, психологічна, етична, естетична, екологічна, економічна, релігійна, комунікативна (спілкування) культури як

складники професійної культури доповнюють одна одну й забезпечують ефективно й якісно виконання службових обов'язків.

Зазначене вище свідчить, що формування професійної культури як професійно значущої якості особистості майбутнього працівника сектору безпеки й оборони передбачає сформованість не тільки певних знань, умінь і навичок раціонального спілкування і поведінки у конфліктних ситуаціях і конфліктах, а й певних ставлень як складників означеної якості особистості. Формуванню умінь, навичок та відносин і ставлень сприяє виконання курсантами спеціальних вправ. Одним з перспективних та ефективних методів формування умінь, навичок, відносин і ставлень є психолого-педагогічні тренінги і заняття з елементами тренінгу [Khatsaiuk, 2021; Тюріна, 2007]

Результати нашого дослідження підтверджують результативність навчально-пізнавальної і практичної діяльності, спрямованої на формування у курсантів Харківського національного університету внутрішніх справ професійної культури як професійно значущої якості особистості.

У ході навчального експерименту нами було виділено дві експериментальні групи: ( $E_1$ ) і ( $E_2$ ) та контрольну групу (К) курсантів, в якій навчання велось традиційними методами. У другій експериментальній групі ( $E_2$ ), на відміну від першої експериментальної групи ( $E_1$ ), крім проведення спецкурсу «Професійна культура – професійно значуща якість особистості офіцера поліції», написання творчих робіт і рефератів та розв'язування навчальних проблемних ситуацій, наближених до реальних ситуацій професійної діяльності, використовувалися ще й квестові завдання (Тюріна, 2021), а також проводилися тренінгові заняття (Khatsaiuk, 2021; Тюріна, 2007), метою яких було поглиблення знань, одержаних в ході аудиторних занять, та відпрацювання умінь, навичок і формування правильних ставлень до тих чи інших професійних і життєвих ситуацій, а також відпрацювання умінь і навичок управління власними емоціями у складних ситуаціях професійної діяльності (Тюріна, 2020).

Одержані результати навчально-експериментальної роботи щодо формування професійної культури у майбутніх офіцерів сектору безпеки й оборони представлені у таблиці 1 і таблиці 2.

Таблиця 1

**Визначення рівня сформованості обсягу знань з проблеми формування у курсантів професійної культури до та після проведення експерименту (у %)**

№ з/п	Група	Етапи експерименту / приріст	Рівні			
			Нульовий	Низький (завд. № 1)	Середній (завд. № 2)	Високий (завд. № 3)
1	E <sub>1</sub> (54 чол)	Початок	32,02	49,86	17,64	0,48
2		Кінець	1,84	47,82	33,91	16,43
3		Приріст	- 30,18	-2,04	+16,27	+15,95
4	E <sub>2</sub> (62 чол)	Початок	39,16	42,61	16,76	1,47
5		Кінець	1,64	35,88	36,85	25,63
6		Приріст	-37,52	-6,73	+20,09	+24,16
7	К (49 чол)	Початок	32,74	48,04	14,65	4,57
8		Кінець	5,38	57,47	29,62	7,53
9		Приріст	-27,36	+9,43	+14,97	+2,96

Таблиця 2

**Визначення рівня сформованості професійних вмінь і ставлень як складників професійної культури курсантів до та після проведення експерименту (у %)**

№ з/п	Група	Етапи експерименту / приріст	Рівні			
			Нульовий	Низький (завд. № 1)	Середній (завд. № 2)	Високий (завд. № 3)
1	E <sub>1</sub> (54 чол)	Початок	32,13	49,36	17,80	0,71
2		Кінець	0,43	52,48	34,82	12,27
3		Приріст	-31,70	+3,12	+17,02	+11,56
4	E <sub>2</sub> (62 чол)	Початок	33,18	48,11	17,69	1,02
5		Кінець	0,16	45,32	36,36	18,16
6		Приріст	-33,02	-2,79	+18,67	+17,14
7	К (49 чол)	Початок	31,29	46,57	18,12	4,02
8		Кінець	10,05	47,68	34,99	7,28
9		Приріст	-21,24	+1,11	+16,87	+3,26

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** Отже, аналіз одержаних результатів свідчить, що з метою формування у майбутніх офіцерів поліції професійної культури як професійно значущої якості особистості, крім проведення спецкурсу «Професійна культура – професійно значуща якість особистості офіцера поліції», написання рефератів і творчих робіт та розв’язування навчальних проблемних ситуацій, наближених до реальних ситуацій професійної діяльності працівників сектору безпеки й оборони, доцільно проводити ще й тренінг та заняття з елементами тренінгу, а також залучати курсантів як майбутніх офіцерів поліції до виконання та розв’язування квестових

завдань, спрямованих на вирішення різноманітних складних конфліктних ситуацій, максимально наближених до реального життя.

Це забезпечує не тільки формування системи знань, умінь і навичок, а й ефективне формування ставлень і відносин а також умінь я навичок управління власними емоціями, які є складниками професійної культури як якості особистості, зокрема як професійно значущої якості особистості майбутніх офіцерів поліції, які, виконуючи свої професійні обов'язки, мають раціонально і безконфліктно спілкуватися з громадянами, колегами, підлеглими, керівниками.

Перспективним напрямком можна вважати розробку проектів за темою дослідження.

### ЛІТЕРАТУРА

- Khatsaiuk, O., Medvid, M., Maksymchuk, B., Kurok, O., Dziuba, P., Tyurina, V., Chervonyi, P., Yevdokimova, O., Levko, M., Demchenko, I., Maliar, N., Maliar, E., Maksymchuk, I. (2021). Preparing future officers for performing assigned tasks through special physical training. *Revista romaneasca pentru educatie multidimensionala*, 13 (2), 457-475.
- Тюріна, В. О. (2007). Підготовка курсантів до профілактики міжособистісних конфліктів засобами тренінгу. *Психологические тренинговые технологии в правоохранительной деятельности: научно-методические и организационно-практические проблемы внедрения и использования, перспективы развития: Материалы III международной научно-практической конференции*. Донецьк: ДЮО. (сс. 17-22) (Tyurina, V. O. (2007). Training cadets to prevent interpersonal conflicts by means of training. *Psychological training technologies in law enforcement activities: scientific-methodical and organizational-practical problems of implementation and use, development prospects: Materials of the international scientific-practical conference*. (pp. 17-22). Donetsk: DUO)
- Тюріна, В. О. (2020). Емоційний інтелект як фактор формування професійної компетентності курсантів як майбутніх працівників поліції. *Соціально-психологічні проблеми суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ. (10 квітня 2020 р.). Київ, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського. сс. 68-71. (Tyurina, V. O. (2020). Emotional intelligence as a factor in the formation of professional competence of cadets as future police officers. *Socio-psychological problems of society: materials of the International Scientific and Practical Conference*. Kyiv. (April 10, 2020). Kyiv, Tavri National University named after V. I. Vernadsky. pp. 68-71).
- Тюріна, В. О. (2021). Квест-технології як фактор формування професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції. *Наука, теорія і практика*. Матеріали ХХІХ Міжнародної науково-практичної конференції (08-10.06.2021) Токіо (Японія). С.424-428. (Tyurina, V. O. (2021). Quest technology as a factor in the formation of professional competence of future police officers. *Science, theory and practice*. Abstracts of XXIX International Scientific and Practical Conference. (08-10.06.2021) Tokyo, Japan. pp. 424-428.)

## SUMMARY

**Tyurina Valentyna.** The essence and structure of the professional culture of employees of the security and defense sector of Ukraine.

*The article substantiates the relevance of the problem of formation and development of the professional culture of employees of the security and defense sector of Ukraine. Professional culture as a property of a specialist is one of the factors that determines the effectiveness of a specialist's professional activity. In this regard, the problem of forming a professional culture among future police officers, which is part of the security and defense sector, is urgent. It is shown that professional culture has its own complex structure, which includes legal, psychological, political, ethical, aesthetic, religious, communicative and other cultures, which complement each other and ensure effective and high-quality performance of official duties of officers of the security and defense sector. The peculiarities of the specified components of the professional culture of law enforcement officers and their dependence on the peculiarities of the professional activity of police officers are considered.*

*The profession of a policeman, like any other profession, has its own specifics, which determines the specifics of the professional culture of an employee of the security and defense sector, in particular, a police officer. It is important to pay attention to the formation of such psychological qualities of a police officer as memory, thinking, emotions, feelings, mood, stress, speed of mental, emotional and physical reactions. The specified psychological skills and reactions allow you to think rationally, operate with concepts in a purposeful way, understand, analyze and interpret the norms of laws during the implementation of practical law enforcement activities. The formation of professional culture as a professionally significant quality of the personality of a future employee of the security and defense sector requires the formation of not only certain knowledge, abilities and skills of rational communication and behavior in conflict situations and conflicts, but also certain relationships and attitudes as components of the defined personality quality.*

*The results of an experimental study on the formation of professional culture among future police officers in the process of their professional training are presented. A statistically probable presence of positive dynamics in most indicators in the experimental groups after studying a special course, writing coursework and creative works, participating in training and completing and solving quest tasks was revealed.*

**Key words:** *professional culture, components of professional culture, cadets, officers of the security and defense sector, professional training.*

Файл: 1,2023  
Каталог: G:\Пан Бо  
Шаблон: C:\Users\User\AppData\Roaming\Microsoft\Шаблоны\Normal.dotm  
Заголовок:  
Содержание:  
Автор: User  
Ключевые слова:  
Заметки:  
Дата создания: 21.08.2022 0:30:00  
Число сохранений: 94  
Дата сохранения: 21.06.2023 12:52:00  
Сохранил: User  
Полное время правки: 10 592 мин.  
Дата печати: 30.10.2023 10:06:00  
При последней печати  
    страниц: 415  
    слов: 130 012 (прибл.)  
    знаков: 874 982 (прибл.)